

DOI Number: 10.30520/tjsosci.429220

**MEGA SPOR ORGANİZASYONLARININ EKONOMİK ETKİLERİNİN
TÜRKİYE AÇISINDAN AVANTAJ ve DEZAVANTAJLARI¹***THE ECONOMIC EFFECTS OF MEGA SPORTS ORGANIZATIONS
ADVANTAGES AND DISADVANTAGES IN TERMS OF TURKEY*Mustafa Serdar TEREKLİ²
Halil Orbay ÇOBANOĞLU³**ÖZET**

Spor bir ülkenin sosyo-ekonomik kalkınmasının önemli bir unsurudur. Spor günümüzde toplumlarda var olan sosyal, politik ve ekonomik koşullar altında birbirleriyle etkileşim içinde olan insanlar tarafından oluşturulan sosyal dünyanın bir yönü olarak kabul edilmektedir. Mega spor organizasyonlarının yürütülmesi altyapıyı geliştirmeye yardımcı olur, istihdam yaratır, yabancı sermayenin güvenli girişini sağlar, yeni sporcular yaratır ve ülkenin ekonomik gelişimine önemli ölçüde katkıda bulunur. Alan yazınında büyük ölçekli spor etkinlikleri “Hallmark”, “Mega”, “Major” olmak üzere farklı kavramlar ile tanımlanmaktadır. Ekonomi ile bu tür organizasyonların gerçekleştirildiği şehir ya da ülkenin birbirinden ayrı düşünülmesi imkânsızdır. Mega spor etkinlikleri uluslararası düzeyde katılımın olduğu, ancak organizasyonun düzenlendiği şehir ya da ülkenin her bir etkinlikte değiştiği Dünya Kupası ya da Olimpiyat oyunları gibi organizasyonlardır. Mega etkinlikler “kısa sürede gerçekleşen, fakat özellikle ekonomik etkileri uzun vadeli olan etkinlikler” olarak tanımlanmaktadır. Mega spor etkinlikleri düzenlendiği şehrin kentsel altyapısının büyük ölçüde gelişmesi ve hatta yenilenmesinin yanı sıra, artan uluslararası ün, buna bağlı olarak artan turist sayısı ve bunlarla ilgili uzun vadeli sosyolojik ve ekonomik yararlar açısından, düzenlendiği şehir ya da ülkeye ekonomik getiriler sağlamaktadır. Bu nedenle Mega etkinliklere ev sahipliği yapabilmek için yaşanan adaylık süreci de oldukça karmaşık ve maliyetli bir şekilde gerçekleşirken, yer yer politik manevra ve çekişmelere de sahne olmaktadır. Mega spor etkinlikleri ülke ekonomilerine katkı sağladığı gibi, bazen ekonomileri zorlayan bir takım zorluklar da oluşturmaktadır. Atina Olimpiyatları örneğinde olduğu gibi 14,5 milyar dolar zarar edilerek ekonomik yıkımlara neden olmuştur. Bu nedenle ülkeler Mega organizasyonlara talip olduklarında ekonomik olarak karşılaşacakları problemleri önceden iyi hesaplamalı ciddi planlamalar yapmalıdır. Ülkemizde de yoğun bir şekilde Mega organizasyonlarının düzenlenmesi konusunda yoğun bir çaba ve istek bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı daha önce yapılan mega spor etkinliklerinin ekonomik etkilerini değerlendirerek, mega spor etkinliklerine ev sahipliği yapma konusunda istekli olan ülkemizi bu tür organizasyonların ekonomik avantajları ve dezavantajları konusunda bilgilendirmektir.

Anahtar Kelimeler: Mega Spor Organizasyonları, Ekonomi, Etki

¹ Bu çalışma 3-5 Mayıs 2018 tarihinde Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesinin ev sahipliğince düzenlenen 4. Uluslararası Sağlık ve Spor Bilimleri Sempozyumu’nda Sözel bildiri olarak sunulmuştur.

² Dr. Öğretim Üyesi, Eskişehir Teknik Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi. msterekli@anadolu.edu.tr

³ Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Muzaffer Çil Anadolu Lisesi, orbay_79@hotmail.com

ABSTRACT

Sports is an important element of socio-economic development of an country. Sports is now regarded as an aspect of the social world created by people interacting with each other under social, political and economic conditions existing in societies. Execution of mega sport organizations helps to improve infrastructure, creates jobs, provides secure entry of foreign capital, creates new sportsmen and contributes significantly to the country's economic development. In the field literature, large scale sports events are defined by different concepts such as "Hallmark", "Mega", "Major". It is impossible for the economy and the city or country where such organizations to be organized to be thought apart from each other. Mega sporting events are organizations where there is international participation but the city or country in which the organization is organized changes at each event such as the World Cup or the Olympic Games. Mega events are defined as " activities that take place in a short time, but especially long-term economic effects ". Mega sport events provide economic returns to the city or country in which it is organized, in terms of increasing international fame, increasing number of tourists and the long-term sociological and economic benefits associated with them, as well as the dramatic development and even renewal of the city's urban infrastructure. For this reason, while the candidacy process to host Mega events is also quite complex and costly, there are also occasional political maneuvers and contests. Mega sporting events as contribute to the country's economy and sometimes create some challenges that force the economies. As in the case of Athens Olympics, the loss of \$ 14.5 billion caused economic devastation. For this reason, organizations countries should seriously plan ahead for Mega organizations when they are willing to economically encounter problems. There is an intense effort and desire to organize Mega organizations intensively in our country as well. The aim of this study is to inform our country which is willing to host mega sport events the economic advantages and disadvantages of such organizations by evaluating the economic effects of the mega sport events that have been done before.

Keywords: Mega Sports Organizations, Economy, Impact

GİRİŞ

Spor günümüzde toplumlarda var olan sosyal, politik ve ekonomik koşullar altında birbirleriyle etkileşim içinde olan insanlar tarafından oluşturulan sosyal dünyanın bir yönü olarak kabul edilmektedir (Coakley, 2008). Sporun ulusal ekonomiye katkı sağlayabilmesi için öncelikle endüstrileşme sürecini tamamlaması, alt yapılarını hem üretim ve hem de hizmet açısından yeteri kadar geliştirmesi gerekir. Bu nedenle gelişmiş ülkelerde spor endüstrisi ürün/hizmet açısından gelişmiş ve başarılı olmuş, diğer ticari sektörler arasına girmiş ve ülke ekonomisine büyük katkılar sağlamaya başlamıştır. Spor ekonomisi gelişmekte olan ülkelerde ise, ekonomik olarak istenilen düzeye gelememiştir. Bunun temel nedeninin spor endüstrisinin üretim/hizmet açısından ülke ekonomisine bağlı olduğu ve ekonomik yetersizliklerden dolayı doğal olarak kendi ekonomisini oluşturmakta zorlandığı söylenebilir.

Spor dünyanın dört bir yanında toplumların baskın bir özelliği haline gelmiştir. Eski Birleşmiş Milletler Sekreteri Kofi Annan sporu "kökeni, geçmişi, dini inançları ve ekonomik durumları ne olursa olsun insanları bir araya getirebilecek evrensel bir dil" olarak tanımlamıştır. Birleşmiş Milletlerin 2005 yılını "Spor ve Beden Eğitimi Yılı" ilan etmesi sporun önemini vurgulayan güzel bir örnektir (Milano ve Chelladurai, 2011). Spor günlük hayatta insanların sosyal ilişkilerini güçlendirmede de önemli rol oynar. Bu bağlamda her geçen gün sporda katılımcı ve izleyici sayısı sürekli olarak artmaktadır. Spor yapan ya da sporda başka bir şekilde yer alan kişilerin sayısı en iyi başarı ölçütlerinden biridir. Spora katılım iki yolla olur. Bunlardan biri aktif, diğeri pasiftir.

Aktif katılımcılar spora fiziksel olarak katılanlar, pasif olarak katılanlar da sporda seyirci bölümünü oluşturan ve sayısı küçümsenmeyecek derecede fazla olan bireylerin oluşturduğu topluluktur. Gerek aktif olsun gerek pasif olsun tüm tüketiciler spor organizasyonlarının ekonomik kilit noktasıdır. Onlarsız spor var olmaz. Spor endüstri boyutunda her iki grup için, sporun eğlence boyutlarının belirlenmesi, ticareti, logoları, lisansları, promosyon paketleri, videolar ve sponsorluk gibi her şeyi içinde barındırdığı unutulmamalıdır.

Spor ekonomik açıdan birçok yansımaları olan bir faaliyettir. Spor son yüzyılda ekonomik, sosyal, politik ve ekonomik olarak büyük gelişmeler göstermiş ve ülke ekonomilerine büyük yararlar sağlayan önemli ekonomik araçlardan biri haline gelmiştir. Faaliyetlerinde sporla ilgisi olmayan birçok şirket bile pazarı milyon dolarlar ile ifade edilen spor ekonomisi ile ilgilenmeye ve büyük yatırımlar yapmaya başlamışlardır (Terekli ve Çobanoğlu, 2018). Bir kavram olarak spor endüstrisi, sporla ilgili ürün, hizmet ve fikirlerin, kitle iletişim araçları ve politikalar ile spor faaliyetlerinin bir araya getirilmesi ve üretilmesidir. Hem sporcuların hem de seyircilerin katılımını vurgulayan sporun aksine, gelişmiş ülkelerde spor endüstrisinin amacı ekonomik kârlılık ve sosyal etkilerini en üst düzeye çıkarmaktır. Bu amaçlara ulaşabilmek için spor endüstrisi ticaret, medya ve politika ile işbirliği içindedirler. Pitts ve Stotlar (2013) yaptıkları çalışmada spor endüstrisinin ürünlerini aşağıdaki gibi sıralamışlardır;

- Spor katılımsal bir ürün sunar.
- Spor seyirsel bir ürün sunar.
- Spor ve fitness aktivitelerinden gerekli olunan ya da ihtiyaç duyulan araç-gereç ürünleri sunar.
- Spor ticari promosyonel ürünler sunar.
- Spor yapılabilmesi ve seyredilmesi için çeşitli özelliklere sahip tesis imkânı sunar.
- Spor hem katılımcılara hem de seyircilere çeşitli hizmet etkinlikleri sunar.
- Spor birçok organizasyonun yönetimi ve pazarlanmasında ticari olanaklar sunar.

Sporun organizasyon ve etkinlikleri çok çeşitli ve birbirleriyle ilişki içindedir. Ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmak için sporun sınırlarını ve potansiyelini ortaya koyan dört ana faktörden söz etmek mümkündür. Bunlar;

- Gelişmekte olan ülkelerde sporun gelişme gösteremeyeceği unutulmamalıdır.
- Yerel spor olaylarına ev sahipliği yapmak ve düşük maliyetli malzemeler üretmek mega organizasyonlar için alt yapının hazırlanmasına imkân sağlayabilir.
- Sporun yerel pazarlarını spor yoluyla geliştirmek sporun gelişmesi ve ekonomik katkısı açısından önemlidir.
- Spor aracılığıyla istihdam becerisi geliştirilebilir ve artış sağlanabilir.

Yukarıda yer alan bu dört faktör aynı zamanda ekonomik gelişmeyi teşvik etmek için sporun gelişimine yönelik örneklerdir. Araştırmalar gelişmekte olan ülkelerde spora yapılan yatırımın, gelişmiş ülkelere göre çok daha düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Ekonomik olarak gelişmekte olan ülkelerde sporun az gelişmiş olması ülkede bir “kısır döngü” yaratmaktadır. Spora düşük yatırım yapılması doğal olarak ülke genelinde sporcu potansiyelinin ortaya çıkmasını da engellemektedir.

Mega organizasyonların gerçekleşmesi için gerekli altyapı, ulaşım ve tesislerin iyileştirilmesi gibi maliyetler, uzun vadeli borçları da peşinden getirmekte bununla birlikte başarılı bir organizasyon sağlanması durumunda, etkinliğe ev sahipliği yapan kentler için yerel ve uluslararası medyada olumlu bir imaj yaratılarak turizmin canlanması, kente yabancı yatırımların çekilmesi ile yeni hedef pazarlar oluşturma gibi uzun süreli ve olumlu sonuçları olduğu da bilinmektedir (Preuss, 2009; Gratton ve diğ., 2006). Günümüzde düzenlenen uluslararası spor organizasyonları sadece organizasyonlara katılan yarışmacıların yeteneklerini sergiledikleri bir alan olmaktan çıkarak uluslararası boyutta ülkelerin birbirleri ile rekabet ettikleri ve kendi değerlerini dünyaya duyurma fırsatı buldukları bir alan haline gelmiştir (Dolles ve Söderman, 2008; Güçer ve Silik, 2014).

Sporun bu şekilde gelişmesi sonucuna bağlı olarak spor yöneticileri birkaç konuyla yüzleşmelidir. Uluslararası organizasyonların ve etkinliklerin hazırlık süreçleri nasıl planlamalıdır? Bu organizasyonlar için finansal yapı nasıl oluşturulmalıdır? Organizasyonlarda ve etkinliklerde kaç tane personele ihtiyaç vardır? Bu personele ne kadar ücret ödenecektir? Üyelerin, taraftarların, seyircilerin ödeyeceği ücretler nasıl belirlenecektir? Tesisler rekabet edecek kullanım anlamında nasıl düzenlenecek ve tüketici memnuniyeti ve gelir seviyelerinin benzer etkileri nasıl tahmin edilecektir?

Günümüzde, dünyanın başka bölgelerinde olduğu gibi Türkiye’de de büyük ölçekli etkinliğe ev sahipliği yapma eğilimi, özellikle markalaşma, tanıtım, pazarlama ve yatırım fonlarını, yerel ve bölgesel kalkınmanın bir aracı olarak kullanılmasıyla artmıştır (Karaca ve Beyhan, 2017). Ülkemizde mega organizasyonlarının düzenlenmesi konusunda yoğun bir çaba ve istek bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı daha önce yapılan mega spor etkinliklerinin ekonomik etkilerini değerlendirerek, mega spor etkinliklerine ev sahipliği yapma konusunda istekli olan ülkemizi bu tür organizasyonların ekonomik avantajları ve dezavantajları konusunda bilgilendirmektir.

MEGA SPOR ORGANİZASYONLARI

Büyük ölçekli spor organizasyonları için “Hallmark”, “Mega” ve “Major” olarak farklı kavramlar kullanılmaktadır. Major organizasyonlar çok sayıda seyirci çeken, yüksek prestijli, geniş medya katılımı olan diğer yardımcı etkinlikleri de içeren düzenlenmesi de oldukça masraflı olan organizasyonlar olarak sınıflandırılmıştır (Rofner, 2009). Hallmark ise, sık gerçekleşmeyen, uluslararası katılımı da içeren ve Wimbledon Tenis Turnuvası gibi her yıl aynı yerde gerçekleşen organizasyonlardır. Mega spor organizasyonu ise uluslararası düzeyde katılımın olduğu ancak organizasyonun düzenlendiği şehir ya da ülkenin her bir etkinlikte değiştiği *Dünya Kupası* ya da *Olimpiyat Oyunları* gibi organizasyonlardır. Mega spor organizasyonları kısa süreli olmakla beraber bu etkinliklere ev sahipliği yapan kentler için uzun vadeli etkileri bulunan etkinlikler olarak da ifade edilebilir (Preuss, 2009). Bu organizasyonlara ev sahipliği yapmak için en önemli motivasyon kaynağı ekonomik, politik, sosyal ve kültürel gerçeklerdir. Mega spor organizasyonları düzenlendiği şehrin kentsel

altyapısına büyük ölçüde gelişmesi ve hatta yenilenmesinin yanı sıra, artan turist sayısı ve tesisleşme adına önemli ekonomik katkılar sağlamaktadır (Baum ve Lockstone, 2007). Mega spor organizasyonları üç boyutlu olarak ele alınabilir. Bunlar;

- Altyapı
- Finansal kaynak
- Yasal süreçlerdir.

Mega Spor Organizasyonlarının Ekonomik Etkileri

Olimpiyat Oyunları

Dünyanın en önemli mega spor organizasyonlarının birçoğu 2 ve 4 yılda bir yapılmaktadır. Bu organizasyonlara ev sahipliği yapmak ülke ekonomisine katkı sağlaması, deneyimler kazanması ve uluslararası düzeyde diplomatik iletişim kurması ve küresel güçler kulübüne dâhil olunması nedeniyle önemlidir. Bilim adamları, küresel ekonominin giderek artan neo-liberal koşulları altında büyüme fırsatlarını yakalayabilmek için mega organizasyonları desteklemektedir. Bu tür etkinlikler sermaye çekmesi ve bu tür etkinliklere (projelere) en büyük desteğin hükümet ve yerel yönetim tarafından yapıldığı unutulmamalıdır. Bu durum küresel sahnede imajını geliştirmek ve dünyanın birçok ülkesinde Rusya'ya karşı olumsuz imajın azalmasına yönelik olarak yapılan 2014 Sochi Kış Olimpiyatları ve yapılacak olan 2018 Dünya Kupası düzenlenmesi fikrinin en büyük örneğidir. Ancak yeni politik gelişmelerin yaşanması sonucunda Haziran ayında Rusya'da yapılacak olan 2018 Dünya Kupası tehlikeye düşmüştür. İzlanda ve Polonya açık bir şekilde boykot kararını duyururken, Avustralya, Danimarka, İsveç ve Japonya Dünya Kupası'nı boykot etme konusunu istişare ettiklerini bildirmiştir. Ülkelerin mega organizasyonlara ev sahipliği yapmaları konusu hem FIFA hem de IOC (Uluslararası Olimpiyat Komitesi) tarafından desteklenmektedir. Mega organizasyonlar için öncelikle finansal desteği sağlayan ve hükümet içinde yer alan Spor Bakanlığı iki ayrı birim kurmalı ve görevlendirilmelidir. Bunlar;

- Dünya Kupası ya da Yaz-Kış Olimpiyatları için “Yerel Organizasyon Komitesi” adı altında etkinliğin planlanmasından operasyonel yönlerine kadar FIFA ve IOC ile bağlantı kuran birim.
- “Spor Mühendisliği” adı altında stadyum ve olimpiyat köyü inşası için geliştirici ve genel yüklenici olarak hareket eden ulusal bir birim.

Mega organizasyonlara gerekli alt yapıya sahip olmayan ülkelerin ve şehirlerin teklif vermemesi daha iyi olacağı yönünde bir görüş vardır. Çünkü Olimpiyatlara ev sahipliği yapmak ve Uluslararası Olimpiyat Komitesine (IOC) teklif verebilmek için ciddi bir finansmana ihtiyaç vardır. Örneğin; Tokyo 2016 Olimpiyatları alabilmek için sadece teklif verme sürecinde yaklaşık 150 milyon dolar harcamıştır. Oyunların yapılması ise ihale sürecinden çok daha maliyetlidir. Diğer bir örnekte; Londra 2012 yılındaki Olimpiyat Oyunları ve Paralimpik Oyunlarının ev sahipliği için 14,6 milyar dolar harcamıştır. Pekin 2008 için 45 milyar dolar, Sochi Kış Oyunları için 50 milyar dolar, 2014 yılında ve 2016 yılında Rio de Janeiro için 20 milyar dolar harcamıştır. Bunun yanında ekonomik olarak büyük sıkıntı içinde olan, Atina 2004 Olimpiyat Oyunlarının sonucunda 14,5 milyar dolar zarar etmiştir. Rusya'nın 2018 Dünya Kupasına 13,2

milyar dolar harcaması beklenmektedir. **Tablo 1.** 1960-2016 yıllarında düzenlenen olimpiyat oyunlarındaki maliyetleri göstermektedir.

Tablo 1. 1960-2016 Spora İlişkin Olimpiyat Oyunları Maliyetler

Oyunlar	Ülke	TÜR	Etkinlik Sayısı	Sporcu Sayısı	Maliyet Milyar (\$)
Roma 1960	İtalya	Yaz	150	5338	n/a
Tokyo 1964	Japonya	Yaz	163	5152	0,282
Mexico City 1968	Meksika	Yaz	172	5516	n/a**
Munich 1972	Almanya	Yaz	195	7234	1.009
Montreal 1976	Kanada	Yaz	198	6048	6.093
Moskova 1980	Rusya	Yaz	203	5179	6.331
Los Angeles 1984	A.B.D	Yaz	221	6829	0,719
Seul 1988	G.Kore	Yaz	237	8397	n/a
Barcelona 1992	İspanya	Yaz	257	9356	9.687
Atlanta 1996	A.B.D	Yaz	271	10318	4,143
Sydney 2000	Avustralya	Yaz	300	10651	5.026
Atina 2004	Yunanistan	Yaz	301	10625	2.942
Beijing 2008	Çin	Yaz	302	10942	6.810
London 2012	İngiltere	Yaz	302	10.568	14.957
Rio 2016	Brezilya	Yaz	306	10500	4.557
Squaw Valley 1960	A.B.D	Kış	27	635	n/a
Innsbruck 1964	Avusturya	Kış	34	1091	0.022
Grenoble 1968	Fransa	Kış	35	1158	0.888
Sapporo 1972	Japonya	Kış	35	1006	0.117
Innsbruck 1976	Avusturya	Kış	37	1123	0.118
Lake Placid 1980	A.B.D	Kış	38	1072	0.435
Sarajevo 1984	Yugoslavya	Kış	39	1272	n/a**
Calgary 1988	Kanada	Kış	46	1432	1.109
Albertville 1992	Fransa	Kış	57	1801	1.997

Lillehammer 1994	Norveç	Kış	61	1737	2.228
Nagano 1998	Japonya	Kış	68	2176	2.227
Salt Lake City 2002	A.B.D	Kış	78	2399	2.520
Torino 2006	İtalya	Kış	84	2508	4.366
Vancouver 2010	Kanada	Kış	86	2566	2.540
Sochi 2014	Rusya	Kış	98	2780	21.890

**Meksika Pezosu ve Yugoslav Dinarında mega organizasyonlar boyunca ve sonrasında hiperenflasyon olmuştur.

Kaynak: Flyvbjerg ve diğ., 2016; s.8

Tablo 1. incelendiğinde Yaz ve Kış Olimpiyatları için maliyetler, etkinlik ve sporcu sayıları görülmektedir. Bu tablodaki maliyete ilişkin veriler sadece spor etkinliklerine yönelik olan harcamalardır. Şehirlerin alt yapıları, ulaşım ve konaklama maliyetleri dâhil edilmemiştir. Kış Olimpiyatları ile Yaz Olimpiyatları maliyet açısından karşılaştırıldığında Yaz Olimpiyatlarının 3 kat kadar daha fazla yüksek maliyette olduğu görülmektedir. Bu nedenle iki tür olimpiyatlar için maliyetlerin istatistiksel olarak ayrı değerlendirilmesi gerekir. Bugüne kadar ki en pahalı Yaz Olimpiyatlarının Londra 2012 15 milyar dolar ve Barcelona 1992 9,7 milyar dolara mal olduğu gözlenmektedir. Kış Olimpiyatlarında ise en yüksek maliyetli organizasyon Sochi Kış Olimpiyatlarıdır. Sochi Kış Olimpiyatları oyunların tarihinin en yüksek maliyeti olan 21,9 milyar dolara mal olmuştur. En az maliyetli organizasyonlar ise Yaz olimpiyatlarında Tokyo 1964 282 milyon dolar, Kış olimpiyatlarında ise Innsbruck 1964 2,3 milyon dolardır. Bu maliyetler sadece sportif maliyetlerdir. Bu maliyetlere şehir ulaşım gibi alt yapı maliyetleri dâhil edilmemiştir. 1960-2016 tarihleri arasında yapılan Yaz olimpiyatlarının ortalama maliyeti 5,2 milyar dolar, kış olimpiyatlarının ortalama maliyeti 3,1 milyar dolardır. Kış oyunlarında sportif maliyetin yükselmesinde en önemli etken Sochi Kış Olimpiyatlarının 21,9 milyar dolara mal olmasıdır (Flyvbjerg ve diğ., 2016). **Tablo 2.** 1960-2016 Olimpiyat oyunlarının maliyet aşımını göstermektedir.

Tablo 2. 1960- 2016 Olimpiyat Oyunları Maliyet Aşımaları

Olimpiyat Oyunları	Ülke	Tür	Maaliyet Aşımı (%)
Montreal 1976	Kanada	Yaz	720
Barcelona 1992	İspanya	Yaz	266
Atlanta 1996	USA	Yaz	151
Sydney 2000	Avustralya	Yaz	90
Athens 2004	Yunanistan	Yaz	49
Beijing 2008	Çin	Yaz	2
London 2012	UK	Yaz	76
Rio 2016	Brezilya	Yaz	51
Ortalama	-	Yaz	176
Grenoble 1968	Fransa	Kış	181

Lake Placid 1980	USA	Kış	324
Sarajevo 1984	Yugoslavya	Kış	118
Calgary 1988	Kanada	Kış	65
Albertville 1992	Fransa	Kış	137
Lillehammer 1994	Norveç	Kış	277
Nagano 1998	Japonya	Kış	56
Salt Lake City 2002	USA	Kış	24
Torino 2006	İtalya	Kış	80
Vancouver 2010	Kanada	Kış	13
Sochi 2014	Rusya	Kış	289
Ortalama	-	Kış	142

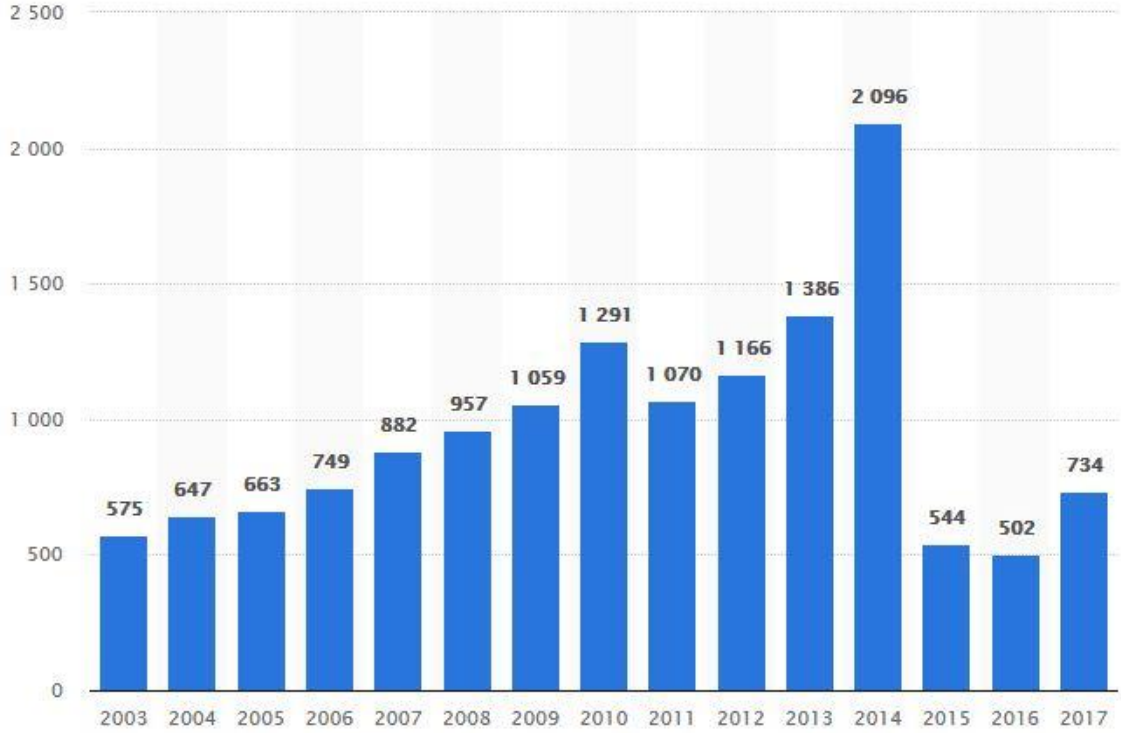
Kaynak: Flyvbjerg ve diğ., 2016; s.12.

Tablo 2. İncelendiğinde yaz olimpiyatları için en önemli maliyet artışının %720 ile Kanada’da düzenlenen Montreal 1976 olimpiyatları ve en düşük maliyet artışının %2 ile Çin’de düzenlenen Beijing 2008 olimpiyatları olduğu gözlenirken, kış olimpiyatları için en önemli maliyet artışının %324 ile Amerika’da düzenlenen Lake Placid 1980 olimpiyatları ve en düşük maliyet artışının %13 ile Kanada’da düzenlenen Vancouver 2010 olimpiyatları olduğu gözlenmektedir. Maliyet artışı ortalamalarına bakıldığında %176 ile yaz olimpiyatlarında kış olimpiyatlarına (%142) oranla daha fazla maliyet artışı olduğu gözlenmektedir.

Dünya Kupası

Mega organizasyonlardan bir diğeri olan ve FIFA tarafından düzenlenen Dünya Kupası organizasyonlarıdır. FIFA’nın organizasyonlardan elde ettiği gelirleri incelendiğinde, **Şekil 2’de** belirtildiği gibi 2015 ve 2016 yıllarında ciddi bir gelir azalması görülmektedir. Hem spor endüstrisinde hem de mega organizasyonlarda aynı yıllarda görülen finansal yapının azalması küresel ekonomide yaşanan sıkıntılardan kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu olay bizlere spor organizasyonlarının hangi büyüklükte olursa olsun dünya, ülke ve şehir ekonomileriyle ne kadar ilişki içinde olduğunu göstermektedir.

Şekil 2. 2003-2017 FIFA Dünya Kupası Gelirleri (milyon dolar)

Kaynak: Statista, 2018.

Ekonomik olarak mega organizasyonlarına ev sahipliği yapabilmek ülke ekonomisiyle direkt olarak bağlantılıdır. Brezilya, Çin, Rusya ve Hindistan'da G.S.M.H. (Gayri Safi Milli Hasıla) 2000 yılından bu yana dört kat büyüme göstermiştir. Özellikle Çin ve Hindistan'da bu büyüme oranı %8 ile %12 arasında dinamik bir artış göstermiştir. Bu ekonomiler incelendiğinde sanayinin etkili büyümesi ile spor faaliyetlerinde de gelişim olduğu görülmektedir. 2000 yılından bu yana Rusya'nın spor harcamaları yıllık olarak %53'den fazla gelişme göstermiştir. Almanya'da ise 2006 Word Cup ülkede spor endüstrisini olumlu yönde etkilemiş ve 2000'den bu yana yıllık spor endüstrisi %5 büyümüştür. Almanya'da spor pazarlaması ve sponsor hizmetleri güçlü bir yapıya sahiptir. İngiltere'de ise, 2000 yılından bu yana spor endüstrisinin yıllık büyüme oranı %6'dır.

Çin'in yıllık büyümesi %20, Hindistan'ın %17, Brezilya'nın %7 olduğu düşünüldüğünde, bu artışlar sayesinde Brezilya 2014 Dünya Kupası ve 2016 Yaz Olimpiyat Oyunlarını ve Rusya 2014 Kış Olimpiyatlarını ve 2018 Dünya Kupası organizasyonlarını almayı başarmışlardır. Fransa ise spor endüstrisinde ekonomik olarak belirtilen ülkeler gibi hızlı bir gelişim gösterememiş ve yıllık olarak %4 artma kaydetmiştir.

Gelişmekte olan ülke ekonomilerinden biri olan Güney Afrika hükümeti 2010 Dünya Kupası için ulaşım, telekomünikasyon ve stadyum inşaatı olarak toplam 3,12 milyar dolar altyapı ve spor tesislerine para harcamıştır. 2010 Dünya Kupası olumlu bir ekonomik etki yaratmış ve 2010 G.S.M.H.'ya 509 milyon ABD doları katkıda bulunmuştur. Bu organizasyon aynı zamanda işgücü üzerinde doğrudan bir etki

yaratmış ve stadyum ve altyapı ve ulaşım ve oteller inşaatları ile 130.000 kişiye istihdam sağlamıştır. Gelişmekte olan bir ülke için, altyapının yenilenmesi açısından mega spor etkinlikleri büyük bir fayda sağlayabilir. Ayrıca Güney Afrika limanlar için 364 milyon dolar, tren istasyonlarına, havaalanlarına ve yollar için 1,35 milyar dolar ve yayın teknolojilerinde 156 milyon dolar yatırım yapmıştır. Ülke ayrıca güvenlik için 135 milyon dolar harcadı ve organizasyon sonunda 40.000 kişi yeni polis memuru olmuştur. Güney Afrika Dünya Kupası ile ilgili beklentilerini tam olarak mega bir olaya ev sahipliği yaparken başarmayı hedeflemişlerdir. Bu beklentiler genellikle beklenen düzeyde karşılanmamıştır. Güney Afrika hükümetinin beklentilerinden biri de Dünya Kupasının ülkenin turizm endüstrisini artıracak olmasıdır. Dünya Kupası için Güney Afrika yaklaşık olarak 450,000 izleyici ve turist ziyaret edeceği tahmin edilmiş, ancak beklenenin sadece 220, 000 ziyaretçi sayısına ulaşılabilmiştir.

2014'te FIFA, Brezilya Dünya Kupası için 15 milyar dolar harcamıştır. Ulaşım için 2,64 milyar ABD Doları ve stadyum inşaatları için 3,02 milyar ABD doları ve havaalanı giderleri 2,34 milyar ABD dolarıdır. Ekonomik Araştırma Enstitüsü Vakfı (FIPE) tarafından yürütülen bir çalışma 2014 Dünya Kupasının genel Brezilya ekonomisinde 13,43 milyar ABD doları fayda sağlayacağından söz etmişler, sadece turizm sektörü için tahminen 3 milyar ABD doları civarında olmasının beklendiğini belirtmişlerdir. Aynı çalışmada Dünya Kupası için 710,000 daimi iş ve 200,000 geçici olan 1 milyon istihdam oluşturması tahmin edilmektedir (De Aragao, 2015).

FIFA'ya göre, bir ev sahibi ülke ya sekiz-on ya da on iki stadyum istemektedir. Brezilya hükümeti on iki stadyuma sahip olmayı tercih etmiştir. Hatta Brezilya'nın futbol ülkesi olarak bilinen yönü göz önüne alındığında, on iki farklı şehir için altyapıya yatırım yapmak zorunda olmak çok pahalıya mal olmuştur. Ulaşım projelerine gelince, çoğu gecikmiş, 34 projeden sadece 20'sinin masraflarının yüzde 50'sini bile ödeyememiştir. Brezilya yaklaşık 600,000 yabancı ziyaretçi beklerken veriler göstermiştir ki 484,483 yabancı turist Haziran 1 ve 20 arasında ülkeye girmiştir. Ancak yine de toplamda, FIFA 2014 turnuvasından yaklaşık 2,6 milyar dolar kazanç elde etmiştir (De Aragao, 2015).

Mega Spor Organizasyonlarının Avantajları

Şehir ya da Ülkenin Tanınırlığını Artırma

Bir şehrin tanınırlığını artırmak kalıcı ekonomik faydalara yol açabilir (Pettinger, 2017). Uluslararası itibarın gelişmesini sağlar (Öztürk, 2016). Fourie ve Gallego (2011) yaptıkları çalışmada mega spor etkinliklerinin turizmi desteklediğini, ancak kazançların mega-olayın türüne, katılımcı ülkelere ve etkinliğin en yoğun sezonda ya da sezon dışında olmasına bağlı olarak değiştiğini belirtmişlerdir.

Uzun Vadeli Yatırım

Büyük bir etkinliğe hazırlanmanın getirdiği uzun vadeli yatırım önemli bir fayda oluşturur. Kentsel ve sportif altyapının gelişimine katkı sağlar (Öztürk, 2016). Gelişmiş spor salonları mirasına sahip olan şehir ya da ülke etkili kullanabilirse sportif anlamda fayda sağlayacaktır. Örneğin 2012 Londra Olimpiyatlarında Londra'nın doğusu toplu taşıma araçlarına yapılan yatırımdan büyük kalıcı faydalar elde etmişlerdir (Pettinger, 2017).

İş Fırsatları

Kamu refahının artmasını sağlar (Öztürk, 2016). Birkaç yıllık planlama ve yatırım, istihdam yaratmaya yardımcı olacak ve şehirleri canlandıracaktır (Pettinger, 2017).

Sportif Etkinliklere Katılımda İsteği Artırma

Ülke sağlığı için kalıcı faydaları olan sportif gelişime katkı sağlar. Bu tarz etkinlikler ülke ve şehirde coşkuya neden olabilir.

Kısa Vadeli Ekonomik Faydalar

Olimpiyatlar ziyaretçiler, sporcular ve medyada bir dalgalanma görecektir. Bu, yerel ekonomiye para harcama ve harcamalarında artış sağlayacaktır. Ancak, bu para akışı, sadece kısa vadeli (birkaç hafta) olacak ve daha geniş ekonomiye genel bir etki bırakacaktır.

Mega Spor Organizasyonlarının Dezavantajları

Stadyumların Yapım Maliyeti

Olimpiyatlar gibi büyük bir spor etkinliğine ev sahipliği yapmak, vergi mükellefi tarafından ödenmesi gereken önemli miktarlara mal olabilir. Olimpiyatların maliyetleri zaman içinde yükselme ve beklenenden daha büyük olma eğilimindedir. Montreal Olimpiyatlarının tahmin edilen 120 milyon dolar bütçesi sonradan 310 milyona yükselmiş son maliyet 1,6 milyar doları bulmuş ve bu borcu ödemek 30 yıl sürmüştür (Pettinger, 2017).

Kısa Süreli Kullanım

Olimpiyatlar için inşa edilen birçok tesis bir daha asla tekrar kullanılamaz. Olimpiyat miraslarını planlamayan bazı şehirler kullanılan dev stadyumlarla terk edilmiştir.

Olumsuz Tanıtım Potansiyeli

Eğer işler iyi giderse, bir şehir olumlu tanıtımdan yararlanabilir, fakat işler kötü giderse, bunun tersi de olabilir. Örneğin, 2002 Kış Olimpiyatları yolsuzluk, rüşvet ve maliyet aşırıları nedeniyle olumsuz bir tanıtım almıştır.

Güvenlik Maliyeti

Mega spor organizasyonları giderek daha yüksek güvenlik seviyeleri uygulamak zorundadır. Bu hem maliyetli olabilir hem de oyun sırasında vatandaşların hareket özgürlüğünü kısıtlayabilir.

Maliyeti Ödemek İçin Daha Yüksek Vergiler

Bazı şehirler, spor karşılaşmalarına katılma kaybını finanse etmek için oyunlar sonrası vergi artış görmüştür. Bu artış politik anlamda popülerite azalmasına yol açabilir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Ekonomik beklentiler spor organizasyonu düzenleme isteğinin genellikle en önemli nedeni olmaktadır. Spor organizasyonlarını düzenlemek için yarışan ülkelerin ekonomik beklentileri istihdam yaratma, ekonomik aktiviteler ve turizmi canlandırma olarak belirtilmektedir. Spor organizasyonlarını düzenlemek için yarışan ülkelerde uzun dönemde kalıcı iş alanları yarattığı, tanınırlığın ve turizmin arttığı, toplumun eğitim ve kültürel seviyesinin arttığı belirtilmektedir. Bunun aksine Yetersiz sponsorluk,

finansman hataları, altyapı ve üstyapı eksiklikleri, aşırı yatırımın geri dönüşümünün zorluğu ve beklentilerin karşılanamaması spor organizasyonlarının olumsuz ekonomik etkileri arasında belirtilmektedir. Olimpiyatlar ve FIFA Dünya Kupası başta olmak üzere mega spor organizasyonlarına ev sahipliği yapmak ülkeler açısından hem ekonomik hem de uluslararası prestij boyutu ön plana çıkan etkinlikler haline gelmiştir. Etkinliklerin gerçekleştirileceği ülkelerin seçilmesi hususunda hiç kuşkusuz ülkelerin sahip olduğu altyapı imkânları başta olmak üzere bir bütün olarak gelişmişlik düzeyleri ve diplomatik ilişkilerin iyi yürütülmesi de önemli faktörler arasında sayılmaktadır. Geçmiş oldukça eski tarihlere dayanan bu organizasyonu düzenlemeye hak kazanan ülke sayısı çok fazla değildir. Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapmak isteyen ülkelerden biri olan Türkiye, henüz bu büyük organizasyona ev sahipliği yapma hakkını elde edememiş olmasına rağmen, bu konuda hazırlık ve çabalarına devam etmektedir. Ülkemiz bu tür organizasyonlara hazırlanmak için hazırlık sürecinde aşağıda verilen önerileri göz önüne almalıdır;

- Mega organizasyonlara talip olduğunda ekonomik olarak karşılaşılabilecek problemler önceden iyi hesaplamalı ciddi planlamalar yapılmalıdır. Bu planlamalar sadece mega organizasyonlar öncesi değil aynı zamanda organizasyon sonrası içinde planlanmalıdır.
- Mega spor oyunları bütçeleri hesaplanırken daha dikkatli ve gerçekçi düşünülmesi gerekmektedir.
- Literatürde de bahsi geçen bazı mega organizasyonlarda oluşan şike ve yolsuzluk olayları ile karşılaşmamak ve ülke itibarını kaybetmemek için Türkiye aday aday olduğu ya da olacağı mega organizasyonlarda şaibeye karışmamalı, ününü kaybetmemelidir.
- Mega organizasyon altyapı hazırlığı için mağdur edilen evlerinden mahallelerinden edilen yerli halka zarar vermeden planlamalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

BAUM, T.G., LOCKSTONE, L. (2007), Volunteers and Mega Sporting Events: Developing a Research Framework. *International Journal of Event Management Research*, 3 (1): 29-41.

COAKLEY, J. (2008). *Sports in Society: Issues and Controversies*. USA: McGraw-Hill Higher Education.

DE ARAGAO, M.M. (2015). Economic Impacts of the FIFA World Cup in Developing Countries. *Honors Thesis: Western Michigan University*. 2609.

DOLLES, H., SODERMAN, S. (2008). Mega-Sporting Events in Asia-Impacts on Society, Business and Management: An Introduction. *Asian Business & Management*, 7: 147- 162.

FLYVBJERG, B., STEWART, A., BUDZIER, A. (2016). The Oxford Olympics Study 2016: Cost and Cost Overrun at the Games. *SSRN Electronic Journal*, Said Business School WP 2016-20.

FOURIE, J., GALLEGO, M.S. (2011). The impact of mega-sport events on tourist arrivals. *Tourism Management*. 32 (6): 1364-1370.

GRATTON, C., SHIBLI, S., COLEMAN, R. (2006). The economic impact of major sports events: a review of ten events in the UK. *The Sociological Review*.54.

GÜÇER, E., SİLİK, C.E. (2014), Uluslararası Spor Organizasyonlarının Etkileri: 2013 Mersin XVII. Akdeniz Oyunları'na Yönelik Bir Uygulama. *International Journal of Science Culture and Sport*, July Special Issue 1: 148-170.

KARACA, S., BEYHAN, B. (2017). Türkiye'deki Çoklu Spor Organizasyonlarının Kentlerin Gelişimine Etkileri: Erzurum, Trabzon ve Mersin Örnekleri. *Planning*, 27(1): 38-56.

MILANO, M., CHELLADURAI, P. (2011), Gross Domestic Sport Product: The Size of The Sport Industry In The United States. *Journal of Sport Management*, 25 (1): 24-35.

ÖZTÜRK, D. (2016). *Mega Etkinliklerin Kent Üzerine Etkileri*. 31 Mayıs 2018 tarihinde <https://gayrimenkulturkiye.com/2016/09/22/mega-etkinliklerin-kent-uzerine-etkileri/> adresinden alındı.

PETTINGER, T. (2017). *Advantages of hosting a major event*. 31 Mayıs 2018 tarihinde <https://www.economicshelp.org/blog/4909/economics/advantages-of-hosting-a-major-event/> adresinden alındı.

PITTS, B.G., STOTLAR, D.K. (2013), *Fundamentals of Sports Marketing*. USA: Fitness Information Tech.

PREUSS, H. (2009), Opportunity Costs and Efficiency of Investments in Mega Sport Events. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, 1(2): 131-140.

ROFNER, A. (2009), Critical Success Factors of international Sport Events from the Perspective of Project Management. *Master Thesis: Umea University School of Business*.

STATISTA (2018). *Revenue of the International Federation of Association Football (FIFA) from 2003 to 2017 (in million U.S. dollars)*, 31 Mayıs 2018 tarihinde <https://www.statista.com/statistics/268873/revenue-of-the-football-association-fifa/> adresinden alındı.

TEREKLİ, M.S., ÇOBANOĞLU, H.O. (2018), Developing Economic Values in Football: Example of Turkish Football Federation. *Open Access Library Journal*, 5: e4263.